

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 4.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.4.87>

УДК 339.976: 338.246.88

А. Д. Залєвська-Шишак,

к. е. н., доцент, доцент кафедри економічної теорії,

макро- і мікроекономіки,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6490-1826>

В. Т. Король,

магістр 2 року освітньої програми “Економіка та економічна політика”

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-6098-4151>

ДОСВІД ПОВОЄННОГО ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ: КЕЙСИ ДЛЯ УКРАЇНИ

A. Zalievska-Shyshak,

PhD in Economics, Associate Professor,

Taras Shevchenko National University of Kyiv

V. Korol,

Master degree, 2 year, Economics and Economics policy,

Taras Shevchenko National University of Kyiv

EXPERIENCE OF POST-WAR ECONOMIC RECOVERY: CASE STUDIES FOR UKRAINE

У статті досліджено досвід повоєнного економічного відновлення на прикладі Фінляндії, Франції та Південної Кореї з метою визначення можливих підходів до відбудови України. Проаналізовано економічні стратегії, інституційні реформи та міжнародну підтримку, які сприяли швидкому відновленню цих країн, визначено ключові фактори їхнього успіху та виклики, з якими вони стикалися. Особлива увага приділена адаптації цих підходів до українського контексту, враховуючи сучасні виклики та перспективи інтеграції у глобальну економіку. Сформовано висновки для досліджених кейсів, визначено, що формування історико-емпіричного та економіко-теоретичного базису для обґрунтування та вибору найкращих рішень повоєнного економічного відновлення вимагає синергії зусиль науки, влади, бізнесу та громадянського суспільства у виробленні та реалізації національної стратегії повоєнного відновлення.

The article examines the experience of post-war economic recovery in Finland, France, and South Korea to identify possible approaches to Ukraine's reconstruction. The author analyzes the economic strategies, institutional reforms, and international support that contributed to the rapid recovery of these countries, identifies the key factors of their success and the challenges they faced. Particular attention is paid to the adaptation of these approaches to the Ukrainian context, taking into account current challenges and prospects for integration into the global economy.

It is established that in the studied cases of post-war recovery, the basis of success was the creation of a national economic complex capable of producing final products for domestic needs and exports using its own resources.

France's economic recovery was made possible by a combination of state planning, foreign aid, and structural reforms. Postwar economic policy effectively combined market mechanisms with active state intervention and investment in industry, infrastructure, and education.

South Korea's post-war economic recovery was characterized by the implementation of five-year plans for the country's socio-economic development,

consistent and phased implementation of the national strategy, channeling financial and technological resources of national corporations into high-tech projects; development of the state education system and public-private financing of scientific research.

Finland's economic recovery is characterized by the application of effective economic, social and international strategies and a comprehensive approach to public policy making. The State strategy for the development of science and technology, coordination and financing institutions, and the expansion of the information infrastructure have contributed to the formation of the national innovation system and made Finland a leader in the innovation economy.

The conclusions for the studied cases are drawn, and it is determined that the formation of a historical, empirical, economic and theoretical basis for substantiating and selecting the best solutions for post-war economic recovery requires synergy of efforts of science, government, business and civil society in developing and implementing a national strategy for post-war recovery.

Ключові слова: *повоєнне відновлення, економічна політика, міжнародний досвід, економічне зростання, реконструкція, інституційні реформи, стійкий розвиток, міжнародна підтримка.*

Keywords: *post-war recovery, economic policy, international experience, economic growth, reconstruction, institutional reforms, sustainable development, international support.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями.

Проблема повоєнного економічного відновлення є однією з найактуальніших для України, оскільки війна завдала значних втрат інфраструктурі, виробничим потужностям та соціально-економічній стабільності країни. Успішна реконструкція потребує ефективної

економічної політики, спрямованої на відновлення виробництва, залучення інвестицій, створення робочих місць та забезпечення сталого розвитку.

Досвід відбудови після воєнних конфліктів демонструє різноманітні підходи до вирішення цих завдань, які можуть бути корисними для України. Вивчення економічних стратегій Фінляндії, Франції та Південної Кореї дозволяє визначити ефективні механізми відновлення, адаптувавши їх до сучасних українських реалій. Зокрема, важливими є питання державного регулювання, інституційних реформ, міжнародної допомоги та ролі приватного сектору.

Таким чином, дослідження цієї проблематики має як наукове, так і практичне значення: воно сприяє формуванню обґрунтованих підходів до повоєнного розвитку України, що може стати основою для вироблення стратегічних державних рішень та вироблення оптимальної економічної політики.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Проблематика економічного розвитку та повоєнного відновлення є одним із ключових напрямів сучасних досліджень. Вивчення досвіду дозволяє краще зрозуміти механізми, які сприяють економічному зростанню, а також визначити ефективні підходи до подолання наслідків кризових ситуацій. У цьому контексті особливу увагу привертають дослідження економічного розвитку Франції, Південної Кореї та Фінляндії, а також аналіз стратегічних пріоритетів для України.

Одним із провідних дослідників економічного розвитку Франції є Кузнецова О. Д. [1], яка аналізує ключові етапи трансформації французької економіки. Вона досліджує структурні зміни, що відбувалися у Франції в різні історичні періоди, та їхній вплив на сучасний економічний ландшафт країни. Значний внесок у вивчення повоєнного розвитку Франції зробила Заславська М. Д. [2], яка розглядає механізми відновлення економіки після Другої світової війни. Вона звертає увагу на державну політику як основний інструмент подолання кризових явищ. Підоричева І. Ю. [3] у своїх дослідженнях проводить паралелі між відновленням Франції після війни та

сучасною Україною, визначаючи уроки, які можуть бути корисними для нашої країни.

Значну роль у повоєнному відродженні Франції відігравав План Моне-Шумана [4], який заклав основи для розвитку європейської економічної інтеграції. Він став прикладом ефективної державної політики, що поєднувала індустриальний розвиток із регулюванням ринку та міжнародним співробітництвом. Дослідження Інституту аналітики та адвокації [5] доповнює аналіз цих процесів, розглядаючи роль держави у відновленні економіки Франції.

Окрему увагу варто приділити економічному розвитку Південної Кореї, яка після Корейської війни 1950-1953 років зазнала значних руйнувань, але згодом продемонструвала стрімке економічне зростання. Новіков В. [6] аналізує повоєнну економічну політику Південної Кореї, відзначаючи її потенціал як моделі для України. Коломійцева В. І. [7] досліджує причини та передумови економічного зростання Кореї, підкреслюючи роль державної підтримки інновацій та промисловості. Амелін А. [8] розглядає процеси відновлення корейської економіки, а Дмитренко О. [9] та авторський колектив Інституту аналітики та адвокації [10] оцінює можливість застосування корейського досвіду в Україні.

Ще однією країною, досвід якої є цінним для України, є Фінляндія. Дмитренко О. [11] та авторський колектив Інституту аналітики та адвокації [12] аналізують механізми фінського повоєнного відновлення, зокрема, економічні стратегії, спрямовані на подолання наслідків воєнних руйнувань.

Значний внесок у дослідження шляхів відбудови України роблять сучасні вітчизняні науковці. Гриценко А. А. [13] пропонує концепцію національно-укоріненого розвитку як стратегію позиціонування України у глобальному світі. Собкевич О. В., Шевченко А. В., Русан В. М. [14] у своїй аналітичній доповіді розглядають пріоритети розвитку реального сектора економіки в умовах війни та повоєнного періоду.

Отже, дослідження різних моделей економічного відновлення дозволяє окреслити стратегічні напрями для України. Досвід Франції, Південної Кореї та Фінляндії свідчить, що успішне відновлення економіки можливе завдяки виваженій державній політиці, залученню інновацій та міжнародному співробітництву. Українські науковці активно досліджують ці процеси, пропонуючи концептуальні підходи для формування ефективної стратегії відбудови країни.

У наукових працях зарубіжних дослідників повоєнного відновлення аналізуються економічні, політичні та історичні чинники. Баррі Айхенгрін, Пітер Бернем та Майкл Гольм застосовують різні методологічні підходи, досліджуючи цей процес через призму економіки, політичної економії та історичного аналізу.

Айхенгрін у праці "Economic Recovery in Post-World War II West Germany and Ukraine Today" [15], використовує порівняльний аналіз, щоб дослідити досвід Західної Німеччини після Другої світової війни та сучасної України. Його історично-економічний підхід спирається на макроекономічні показники (ВВП, зайнятість, бюджетний дефіцит) та роль міжнародної допомоги, зокрема Плану Маршала. Він наголошує, що хоча Україна має подібні виклики, її міжнародний контекст відрізняється. Важливим фактором для успішного відновлення є інституційні реформи, що сприяють довгостроковій стабільності.

Бернем у "The Political Economy of Postwar Reconstruction" [16] розглядає відновлення через політекономічний аналіз, досліджуючи роль держави у формуванні економічної політики. Його підхід базується на марксистській та грамаціанській теорії, які пояснюють державне втручання та вплив ідеологій на економіку. Він аналізує, як політичні еліти та міжнародні фінансові інституції впливали на відновлення різних країн. Основний висновок Бернема – ефективне відновлення можливе лише за умови сильного державного управління та контролю за фінансовими потоками.

Гольм у "The Marshall Plan: A New Deal for Europe" [17] застосовує історичний підхід, аналізуючи, як План Маршалла сприяв відновленню Європи. Він досліджує архівні матеріали, урядові документи та економічні звіти, щоб оцінити вплив фінансової допомоги на стабілізацію економік. Проведений ним аналіз свідчить, що успіх Плану Маршала залежав не лише від обсягу фінансування, а й від структурних реформ у країнах-отримувачах. Він порівнює цей досвід із сучасними ініціативами допомоги, наголошуючи на важливості комплексного підходу до економічного відновлення.

Дослідження Айхенгріна, Бернема та Гольма демонструють різні методологічні підходи до аналізу повоєнного відновлення. Айхенгрін використовує порівняльний аналіз, Бернем – політекономічну критику, а Гольм – історичне дослідження. Їхні висновки можуть бути корисними для сучасної України, яка стикається з подібними викликами на шляху до економічної стабільності.

Сучасні українські дослідження зосереджені на адаптації світового досвіду до поточних умов в Україні. Особливу увагу приділено питанням цифрової трансформації, децентралізації економічного управління та інтеграції у світову економіку. Водночас наголошується на ризиках, пов'язаних із надмірною залежністю від зовнішнього фінансування та необхідністю розбудови власного промислового потенціалу.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження досвіду повоєнного економічного відновлення на прикладі Фінляндії, Франції та Південної Кореї для визначення можливих підходів до відбудови України з урахуванням сучасних викликів.

Для досягнення цієї мети у статті поставлено такі завдання:

- проаналізувати економічні стратегії, які застосовувалися у зазначених країнах для подолання наслідків війни;
- визначити ключові фактори успішного відновлення економіки, зокрема роль державної політики, міжнародної підтримки та реформування інституцій;

- оцінити можливість адаптації досвіду відновлення до сучасних умов України;
- запропонувати рекомендації щодо розробки ефективної економічної політики для повоєнного відновлення країни.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Повоєнне економічне відновлення є складним та багатоаспектним процесом, що вимагає ефективної державної політики, стратегічного планування та міжнародної підтримки.

Історичний досвід показує, що країни, які пройшли через руйнівні конфлікти, застосовували різні моделі економічного відновлення, враховуючи власні ресурси, політичні реалії та геополітичні обставини. Успішні приклади таких держав, як Франція, Південна Корея та Фінляндія демонструють, що поєднання інвестицій у промисловість, ефективного державного управління та зовнішньої фінансової підтримки може стати ключем до швидкої стабілізації та зростання економіки.

Україна у повоєнному економічному відновленні повинна врахувати міжнародний історичний досвід, засвоїти уроки успішного вирішення проблем і вивчити негативні наслідки, щоб максимально уникнути помилок. Але вивчати потрібно не тільки досвід країн, які відбудовували свої економіки після війн, а й увесь історичний досвід економічного розвитку, його логіку, закономірності та сучасну специфіку. Без цього використання зарубіжного досвіду може перетворитися на накладання абстрактних схем на економіку, що не сприймає такі схеми внаслідок інших міжнародних, інституційних, макроекономічних умов, ментальних характеристик, історичної траєкторії розвитку.

Франція вісімдесят років тому була далеко не тією економічно потужною та технологічно розвиненою країною, якою ми її знаємо сьогодні. Вона перебувала у стані економічної слабкості та відставала у сфері технологій. Війна та окупація спричинили глибоку економічну кризу у Франції, призвівши до значних людських і матеріальних втрат [3].

Економіка країни зазнала збитків на суму 1 трильйон 440 мільярдів франків (27% національного надбання), а промислове виробництво скоротилося майже на дві третини. Сільське господарство також перебувало в занепаді, що спричинило продовольчі труднощі. Окрім цього, Франція зіткнулася з дефіцитом капіталу та руйнуванням інфраструктури, що ускладнювало процес відновлення [2].

Вирішальну роль у виході з цієї кризи відіграв План модернізації та переоснащення (Plan de Modernisation et d'Équipement), ініціатором і куратором якого став видатний французький політик, економіст і дипломат Жан Моне [4].

Ресурси, яких не мала Франція, доводилося купляти, позичати або ж використовувати потенціал інших країн. Існував міжміністерський економічний комітет, який контролював асигнування, розробляв програми експорту та імпорту та фіксував ціни на сировину. Кошти для плану акумулювались у Фонді модернізації та обладнання (FME) [12].

Попри усі виклики, Франція змогла досить швидко пройти етап повоєнної реконструкції завдяки поєднанню державного планування та зовнішньої допомоги.

Значний внесок у стабілізацію економіки зробила фінансова підтримка США в межах Плану Маршала, що сприяло пожвавленню інвестицій і зростанню виробництва. Уже наприкінці 1940-х років Франція досягла довоєнного рівня економіки, а у 1951 році перевищила рекордні показники 1928-1930 років. Ці успіхи заклали основу для подальшого економічного зростання та так званого "французького економічного дива" 1950–1960-х років [1].

Схвалений французьким урядом у січні 1947 року, План Маршала мав стати ключовим інструментом подолання повоєнної кризи. Його головна мета полягала в тому, щоб не лише здійснити модернізацію країни, а й залучити до цього процесу все населення. Важливим завданням було заручитися підтримкою громадян, мотивувати їх до активної участі у

відбудові економіки та об'єднати суспільство навколо спільної мети – відновлення та розвитку Франції.

Документ визначав перелік стратегічних секторів економіки, які отримували пріоритетне фінансування, стимулюючи загальний розвиток національного виробництва. До них увійшли вугільна промисловість, чорна металургія, виробництво електроенергії, будівництво, транспорт і сільськогосподарське машинобудування. Для кожної з цих галузей розроблялися детальні програми модернізації, що включали конкретні проєкти [3].

Франція стала однією з головних країн-отримувачів допомоги за цим планом, отримавши близько 12 мільярдів доларів. Ці кошти використовувалися для закупівлі сировини, пального, техніки, а також для модернізації підприємств і відновлення інфраструктури. Одним із ключових напрямів було оновлення промислових потужностей, що дало змогу відродити сталеливарну, автомобільну та хімічну галузі. Так, французькі заводи Renault та Citroën відновили виробництво автомобілів, що сприяло як внутрішньому споживанню, так і експорту. Сільське господарство також отримало значну підтримку: фермери змогли закупити сучасну техніку та добрива, що підвищило продуктивність і зменшило залежність країни від імпорту продовольства.

До початку 1950-х років результати дії Плану Маршала стали очевидними: рівень виробництва у Франції зріс до довоєнного рівня, національний дохід стабільно збільшувався, а добробут населення почав покращуватися. Успішне використання американської допомоги сприяло закладенню основ майбутнього економічного дива, яке привело країну до статусу однієї з провідних економік Західної Європи.

План Маршала відіграв ключову роль у відновленні Франції, не лише сприяючи її економічному підйому, а й закріплюючи її місце серед провідних демократичних держав. Без цієї допомоги шлях до відновлення міг би бути значно довшим і складнішим [2].

Серед факторів що збільшили роль Франції на світовій арені є план Шумана, представлений 9 травня 1950 року французьким міністром закордонних справ Робертом Шуманом, став ключовим кроком у створенні об'єднаної Європи.

Головною ідеєю Плану Шумана було об'єднання виробництва вугілля та сталі Франції та Німеччини під єдиним наднаціональним органом. План Шумана відіграв значну роль у становленні французької економіки в повоєнний період, що представлено в таблиці 1.

Таблиця 1. Основні економічні наслідки

Гарантоване постачання ресурсів	Франція отримала стабільний доступ до сировини, що сприяло відновленню промислового виробництва
Розширення ринку збуту	Спільний ринок забезпечив французьким виробникам сталі доступ до ширшого європейського ринку
Залучення інвестицій	Співпраця у рамках ЄОВС сприяла залученню капіталу у французьку металургійну галузь
Закріплення економічного лідерства	Франція, разом із Німеччиною, стала центром європейської економічної інтеграції, що дозволило їй відігравати провідну роль у подальшому розвитку Європейського Союзу

Джерело: [4]

План Шумана став історичним моментом у розвитку Франції, оскільки започаткував процес європейської економічної інтеграції, в якому Франція відіграла ключову роль. Його економічний аспект сприяв стабільності, зростанню економіки, усуненню торговельних бар'єрів і зміцненню економічної співпраці з Німеччиною. Без цього плану французька економіка могла б відновлюватися значно повільніше, а міжнародні відносини у Європі залишалися б менш стабільними [4].

Південна Корея, яка була в руїнах після Корейської війни 1950-1953 років, сьогодні є одним із найбільш розвинутих та успішних економік світу. Процес її економічного відновлення після війни став одним із найбільш

вражаючих прикладів трансформації націй, що пережили масштабні конфлікти. Трирічна війна зруйнувала близько 80% промислової та транспортної інфраструктури Південної Кореї, яка й без того була бідною аграрною частиною острова. Південна Корея не мала покладів корисних копалин або запасів природних ресурсів для торгівлі.

Зруйнована інфраструктура, значні людські втрати та соціально-політична нестабільність – ці фактори були основними викликами, з якими зіштовхнулася Південна Корея після закінчення війни. Проте завдяки стратегічним реформам, ефективному використанню зовнішньої допомоги, зміцненню інституційних основ і розвитку людського капіталу, країна змогла досягти вражаючих темпів економічного зростання [6].

Після завершення війни Південна Корея опинилася в руїнах: понад мільйон загиблих, більше половини промислового потенціалу та інфраструктури знищено, а іноземна допомога становила більше половини державного бюджету, без чого країна не могла б вижити [9]. Економіка була в стагнації, а рівень життя населення майже дорівнював рівню найбідніших країн Африки.

Факторами, які дозволили розвинути країну до рівня лідерів, були:

- політичне перезавантаження;
- курс на економічне зростання;
- цілеспрямований підхід до індустріалізації.

На відміну від Західної Європи, яка перед війною мала високорозвинену індустріальну економіку та ефективні державні інститути, Корея не мала жодних таких переваг. Для відновлення Європі вистачило чотирьох років і допомоги США, щоб відновити економіку та інституції.

Хоча допомога США для Південної Кореї була значно більшою, ніж для будь-якої європейської країни, до 1961 року вона не призвела до суттєвих результатів. Це відбувалося тому, що корейцям не було чого відновлювати, їм доводилося створювати економіку та державні структури фактично з нуля [6].

У той період ключовим фактором економічного розвитку країни стало його стрімке прискорення. Політика імпортозаміщення поступово поступилася місцем експортно-орієнтованій економічній стратегії. Президент Пак Чон Хі зробив ставку на залучення іноземних інвестицій, активне нарощування експорту та форсовану індустріалізацію. Державна роль в економічному житті значно зросла, що проявилось у впровадженні елементів планового господарювання, зокрема запровадженні п'ятирічних економічних планів [8].

Для корейських компаній держава створила сприятливі умови розвитку, надаючи субсидії та інвестиційну підтримку від іноземних партнерів. Це дозволило підприємствам розширити свої експортні ринки. Більшість з них активно залучали фінансові ресурси через банківське кредитування та інвестували в цінні папери.

Наступний етап 1973-1979 років відзначився стрімким розвитком важкої та хімічної промисловості. Якщо раніше підтримка експорту не обмежувалася окремими секторами, то тепер акцент було зроблено на стратегічних галузях.

Цей перехід зумовили три основні фактори:

- скорочення військової присутності США, що спричинило необхідність розбудови власного військово-промислового комплексу.
- зростання рівня заробітних плат на тлі економічного підйому, що знизило конкурентоспроможність трудомісткого експорту. Одночасно в регіоні активізувалися країни-сусіди зі схожими виробничими можливостями.
- збереження значного дефіциту поточного рахунку платіжного балансу, попри активне стимулювання експорту. Висока залежність від імпортних ресурсів у виробничому процесі посилювала цей дисбаланс [10].

Досвід Південної Кореї є надзвичайно цінним для вивчення моделей економічного відновлення після війни, він демонструє, якою важливою є політика уряду в поєднанні з підтримкою міжнародної спільноти, а також

якою є роль інновацій, освіти та промислового розвитку в забезпеченні стабільності та процвітання нації.

До кінця 1980-х років внутрішній ринок став головним драйвером економічного зростання. Структура експорту Південної Кореї змінилася: країна поступово зменшувала залежність від імпорту та робила ставку на внутрішнє виробництво. Особливо динамічно в цей період розвивався сектор послуг, що відіграв важливу роль у подальшому економічному зростанні [6].

У результаті ВВП Південної Кореї зріс у 31 000 разів із 1953 року, що стало можливим завдяки фінансовій підтримці, впровадженню новітніх технологій, активній торговельній взаємодії зі США, стрімкому розвитку експорту, підвищенню рівня добробуту населення, зростанню внутрішнього споживання, а також зміцненню позицій країни у важкій промисловості та виробництві побутової електроніки. Для порівняння в таблиці 2 наведено динаміку ВВП Південної Кореї за 1953-2020 рр.

Таблиця 2. Динаміка ВВП Південної Кореї 1953-2020 рр., у доларах США

Рік	ВВП, у дол. США
1953	40,9 млн.
1955	64 млн.
1960	4 млрд.
1970	9 млрд.
1980	65 млрд.
1990	293 млрд.
2000	576,2 млрд.
2010	1,1 трлн.
2020	1,63 трлн.

Джерело: [7].

Економічний успіх Південної Кореї став можливим завдяки поєднанню державного регулювання, підтримки великих корпорацій, орієнтації на експорт, інвестицій у людський капітал та наукових розробок.

Таким чином, послідовна державна політика, акцент на освіті та інноваціях, а також ефективне використання внутрішніх і зовнішніх ресурсів дозволили Південній Кореї перетворитися на одну з провідних економік світу [8].

Фінляндія під час Другої світової війни зазнала значних економічних і соціальних потрясінь. Втрата територій, репараційні зобов'язання перед СРСР та необхідність відбудови зруйнованої інфраструктури створили серйозні виклики для країни. Однак завдяки ефективній економічній політиці, модернізації промисловості та міжнародній співпраці Фінляндія змогла не лише відновити свою економіку, але й закласти основу для подальшого стабільного розвитку. Саме тому досвід фінського економічного відновлення, його ключові аспекти та уроки можуть бути корисними для країн, що проводять реформи у повоєнний час.

Першим викликом повоєнного економічного відновлення Фінляндії стала виплата репарацій у розмірі 300 мільйонів доларів (що становить приблизно 3,6 мільярда доларів у сучасному еквіваленті). Міністр промисловості Герман Алтонен запропонував рішення: індустріалізація мала здійснюватися через Державний банк розвитку, створений за ініціативою міністра фінансів. Банк надавав пільгові кредити підприємствам, що працювали над виконанням репараційних зобов'язань. Загальна сума кредитування за період 1945–1952 років склала 42 мільярди фінських марок (від 130 до 840 мільйонів доларів США), що дозволило модернізувати понад 300 підприємств.

Паралельно країна розв'язувала проблему переселенців із Карелії. Була розроблена земельна реформа: держава викупила 2,8 мільйона гектарів землі у великих землевласників, розділила її на ділянки по 6-15 гектарів і передала 120 000 родинам переселенців.

Урядова команда впровадила систему державного планування. П'ятирічні плани розвитку охоплювали всі галузі економіки, але, на відміну від радянської моделі, не були директивними. Держава визначала пріоритетні напрями та надавала підтримку приватному бізнесу через податкові пільги та доступні кредити.

Соціальна політика формувалася під керівництвом міністра соціального забезпечення Тьоне Лехтокоскі. У 1948 році було запроваджено універсальні дитячі допомоги, а у 1956 – загальнодержавну пенсійну систему. На ці програми спрямовувалося 15% державного бюджету, а фінансування забезпечувалося за 16 рахунок прогресивного оподаткування. Ставка податку для найбагатших досягала 60%. До 1960 року фінська економіка демонструвала вражаючі результати. ВВП зріс у понад три рази порівняно з 1945 роком, промислове виробництво – у 4,5 рази, середня зарплата збільшилася з 15 000 до 48 000 марок на рік, а рівень безробіття не перевищував 2%. Країна не тільки розраховувалася з репараціями, але й накопичила золотовалютні резерви на суму 500 мільйонів доларів.

Успіх фінської моделі відбудови базувався на кількох ключових принципах: стратегічне планування, ефективне використання державних ресурсів, соціальний консенсус та професіоналізм управлінської команди. Цей досвід довів, що навіть найважчі випробування можуть стати стимулом для модернізації та розвитку, якщо країна має компетентне керівництво та чітке бачення майбутнього [11].

Фінляндія, яка пережила виклики повоєнного періоду, у 1960–1970-х роках вступила в епоху, яку пізніше почали називати "економічним дивом". Перетворення з аграрної країни на високотехнологічну державу стало результатом не лише економічних реформ, але й політичного керівництва, освітніх проривів та вдалих зовнішньоекономічних рішень.

Ключовою рушійною силою змін стала масштабна індустріалізація. Ставка на суднобудування, металургію та машинобудування, зроблена ще під час виплати репарацій Радянському Союзу, дала свої плоди. До 1960-х років

ці галузі стали основними драйверами економіки, забезпечуючи робочі місця та зростання експорту. Особливо важливу роль відігравала лісова промисловість: продукти переробки деревини, зокрема папір та картон, займали до половини експорту країни [12].

Водночас уряд інвестував у модернізацію транспортної інфраструктури. До кінця 1960-х років залізничні та морські порти Фінляндії стали одними з найбільш ефективних у Північній Європі. Президент Урхо Кекконен, який очолював країну з 1956 до 1981 року, відіграв важливу роль у формуванні економічної політики. Завдяки його дипломатичному підходу Фінляндія зберігала нейтральний статус, але водночас співпрацювала як із західними, так і зі східними ринками. Приєднання до Європейської асоціації вільної торгівлі у 1961 році стало важливим кроком для інтеграції країни в європейську економіку, що забезпечило стабільний доступ до ринків Західної Європи.

Прикладом економічного успіху стало перетворення компанії Nokia, яка раніше займалася виробництвом паперу та кабелів. У 1970-х роках вона почала переорієнтацію на електроніку, що згодом зробило її одним із глобальних лідерів у сфері телекомунікацій. Цей успіх став можливим завдяки грамотній державній політиці, інноваціям та ефективному менеджменту [12].

Період "економічного дива" став результатом поєднання кількох факторів. Державна підтримка приватних інноваційних галузей дозволила Фінляндії перейти до створення продукції високої доданої вартості. Освітні реформи створили міцний кадровий фундамент, а дипломатична гнучкість забезпечила вихід на ринки обох блоків Холодної війни.

У 1980-х роках Фінляндія продовжила зміцнювати свою економіку, поступово переходячи від індустріальної моделі до постіндустріальної. Відбувався активний розвиток сфери послуг, впровадження інноваційних технологій і розширення зовнішньоекономічних зв'язків.

Повоєнна відбудова Фінляндії стала унікальним прикладом того, як дієві рішення та чітко розроблена стратегія розвитку можуть підняти країну з руїн. Ключову роль у цьому процесі відіграв прем'єр-міністр, а згодом і президент Юго Паасікві. Він розумів, що для виживання країни необхідно зберегти внутрішню автономію та ринкову економіку.

Досвід Фінляндії у економічному відновленні після Другої світової війни є показовим прикладом адаптації національної економіки до складних умов повоєнного періоду. Втративши значну частину території, зазнавши руйнівних наслідків війни та обтяжена репараційними виплатами СРСР, Фінляндія зуміла побудувати стійку економічну модель, що сприяла швидкому розвитку країни.

Одним із ключових аспектів фінського економічного відновлення була гнучка інституційна політика. Уряд Фінляндії ефективно мобілізував ресурси та здійснив структурні реформи, спрямовані на модернізацію промисловості. Важливу роль відіграло інвестування у важку промисловість, зокрема суднобудування, металургію та лісову промисловість, які стали основою для економічного зростання. Репараційні виплати, спочатку розглянуті як економічний тягар, згодом стимулювали технологічний розвиток та оновлення виробничих потужностей.

Важливою складовою відновлення була соціальна політика, що сприяла створенню справедливого розподілу ресурсів та розвитку людського капіталу. Фінляндія активно розвивала систему освіти та професійної підготовки, що забезпечило кваліфіковану робочу силу для нових галузей економіки. Крім того, уряд вживав заходів для підтримки рівня життя населення, що позитивно вплинуло на внутрішній попит і стимулювало економічне зростання. Незважаючи на складну геополітичну ситуацію, Фінляндія зуміла зберегти нейтралітет і водночас налагодити економічні зв'язки з країнами Заходу. Участь у міжнародній торгівлі та залучення іноземних інвестицій сприяли розвитку експортоорієнтованих галузей, що посилило економічну стійкість країни [12].

Ключові фактори. Проаналізувавши успішні приклади повоєнного відновлення Франції, Південної Кореї та Фінляндії, бачимо, що в їх основі було відродження виробництва на національній основі. Було сформоване соціально-ринкове господарство, що втілює особливості відродження національної економіки. Це все працювало на створення національного виробництва і перетворення країни в одного з лідерів науково-технологічного прогресу. Південна Корея не мала багатих сировинних ресурсів і вибудовувала своє національне виробництво, використовуючи для цього всі засоби.

Весь історичний досвід економічного розвитку і відновлення країн після війн свідчить, що основою успіху є створення національного господарського комплексу, здатного на основі використання власних ресурсів забезпечити продукування кінцевої продукції для внутрішніх потреб і експорту.

Економічне відновлення Франції після Другої світової війни стало можливим завдяки поєднанню державного планування, зовнішньої допомоги та структурних реформ. Ключову роль у відбудові відіграли План Моне, фінансова підтримка США через план Маршала, націоналізація стратегічних галузей економіки та створення системи соціального захисту. Завдяки активному державному втручанню та інвестиціям у промисловість, інфраструктуру й освіту Франція змогла не лише відновити довоєнний рівень виробництва, а й закласти основу для тривалого економічного зростання, яке отримало назву «славне тридцятиліття». Повоєнна економічна політика Франції стала важливим прикладом ефективного поєднання ринкових механізмів і державного регулювання, що дозволило країні відновитися та закласти фундамент для її майбутнього економічного розвитку.

Південнокорейський досвід зміцнення суб'єктності держави та управління економічним розвитком вартий уваги в контексті амбітних цілей відбудови України за модернізаційним сценарієм, оскільки поетапна реалізація Кореєю національної стратегії повоєнного відновлення та

модернізації економіки забезпечила активний розвиток та місце серед 20 найсильніших економік світу.

Економічний потенціал Південної Кореї на початок 1960-х років, коли фактично почалось економічне відновлення мав значні відмінності від українського сьогодення. Насамперед, тоді у Південній Кореї майже була відсутня власна промисловість, здатна продукувати інновації, створюючи нові продукти. Крім того, економіка, не була готова до передових тогочасних технологій (як-от: машинобудівних, хімічних, фармацевтичних та ін. виробництв). Це визначало потенціал розвитку та механізми розбудови національної промисловості.

До особливостей південнокорейської повоєнного економічного відновлення слід віднести ефективне поєднання ринкових механізмів конкуренції та ціноутворення з регулюючим впливом держави. Складовими цього поєднання є: реалізація п'ятирічних планів соціально-економічного розвитку країни, що послідовно і поетапно виконували національну стратегію, визначали пріоритети, цілі та засоби їх досягнення; спрямування фінансових і технологічних ресурсів національних корпорацій у високотехнологічні проекти; розвиток державної системи освіти та державно-приватне фінансування наукових розробок. Така модель економічного відновлення з директивним плануванням для України, яка має свій історичний досвід планового управління економікою, вочевидь буде неприйнятною.

Разом із тим позитивний досвід Південної Кореї щодо визначення та державної підтримки ключових галузей промисловості, для забезпечення стимулювання розвитку інших галузей та росту експорту високотехнологічних товарів, має бути позитивно сприйнятий і використаний в Україні. Так само заслуговує вивчення та впровадження практика реформування відповідно до потреб відбудови та модернізації економіки.

Економічне відновлення Фінляндії після Другої світової війни демонструє, що навіть за складних умов країна може досягти значного прогресу, якщо застосовує ефективні економічні, соціальні та міжнародні стратегії. Успіх Фінляндії є цінним досвідом для інших держав, що стикаються з викликами відновлення після кризових періодів, і підтверджує важливість комплексного підходу до формування державної політики.

Сьогодні Фінляндія відома своєю прогресивною системою освіти, “економікою знань” та дієвою системою соціальної підтримки населення, відразу у повоєнні часи ці аспекти не були у пріоритеті. І хоча уряди намагались балансувати між відновленням економіки та збереженням соціальних благ (система загальнодержавних пенсій, регулювання цін та заробітної плати, допомога на дітей тощо), у середині 50-х років цей баланс зберігати не вдавалось.

Тільки у 1961 році запрацювала система соціального та медичного страхування, поступово збільшувалася підтримка материнства. На початку 70-х років був укладений договір про вільну торгівлю з ЄС, що також сприяло підйому економіки. У цей час Фінляндія суттєво збільшила бюджетні видатки на освіту, медицину, соціальні послуги та культуру. Тоді ж збільшились інвестиції у науку та технології – почала формуватися національна інноваційна система.

Велика увага приділялась розширенню інформаційної інфраструктури, а в системі освіти – засвоєнню інформаційних технологій. У сфері розвитку науки та технологій поступово кристалізувалась державна стратегія, вирости інституції координації та фінансування, збільшились грошові вливання. Результати політики, яка зароджувалась у сфері науки та освіти уже в 90-х роках вивели Фінляндію у лідери країн з інноваційною економікою.

Для України корисним може бути фінський досвід організації життя переселенців, коли разом з новим домом облаштовувалось господарство. Також корисним є бережливе ставлення до власних людей та ресурсів оскільки фіни могли розраховувати виключно на власні сили. Інвестувавши у

розвиток освіти, науки та соціального забезпечення фіні сформували освічене суспільство, яке власними знаннями та технологіями спроможне забезпечити добробут країни.

Висновки. Дослідивши повоєнне відновлення у Франції, Південній Кореї та Фінляндії можемо сформуванати декілька загальних для усіх досліджених кейсів висновків:

- при підготовці до повоєнного економічного відновлення має бути узгоджена участь різних донорів, прозоро визначені національні пріоритети, повоєнний уряд має бути компетентним для викликів повоєнного відновлення і відбудови;

- завдання повоєнного уряду і донорів повинні бути чітко визначені і структуровані для їх успішного виконання;

- на початковому етапі відновлення слід очікувати, що зростання і створення робочих місць відбуватиметься за рахунок приватного сектору, а не державних чи донорських витрат;

- фактор безпеки має важливе значення для відновлення та економічного розвитку, мають бути організовані заходи щодо запобігання монополізації злочинністю економічних секторів і створення загроз легальному бізнесу.

На ранній стадії повоєнного відновлення і відбудови має бути:

- врегульований політичний статус влади для сприяння ефективному відновленню та економічному зростанню;

- запроваджено прозорий і сучасний процес вироблення політики із достовірними економічними даними;

- вирішений порядок денний довоєнних економічних реформ;

- проведені політично складні реформи та інституційні зміни, оскільки така можливість може більше не з'явитися під час процесу відновлення;

- створені нові інститути економічного управління;

- програми з відновлення слід зосередити на ключових політичних і соціальних групах, включаючи соціальні програми для допомоги найбільш вразливим групам населення [22].

Перебуваючи в стані війни за державну незалежність і територіальну цілісність, Україна активно шукає шляхів відновлення економіки для забезпечення свого майбутнього. Це завдання вимагає синергії зусиль науки, влади, бізнесу та громадянського суспільства у виробленні та реалізації національної стратегії відновлення. Відповідно існує запит на пошук та вибір найкращих рішень повоєнного економічного відновлення, досягнення суспільної згоди щодо їх адаптації і реалізації. Визначення доцільності та механізмів імплементації позитивного зарубіжного досвіду має забезпечити формування історико-емпіричного та економіко-теоретичного базису для обґрунтування пріоритетів національної стратегії повоєнного відновлення.

Успішний досвід повоєнного відновлення Франції, Південної Кореї та Фінляндії підтверджує, що ефективне поєднання державного планування, міжнародної допомоги, інноваційного розвитку, диверсифікації економічних зв'язків та соціальних реформ є ключовими факторами успішного відновлення економіки після війни. Україна має унікальну можливість використати ці уроки, адаптувавши їх до власних реалій, що дозволить не лише відновити економіку, а й створити основу для її сталого розвитку в майбутньому.

Література

1. Кузнецова О. Д. Економічний розвиток Франції. Історія економіки: навчальний посібник. Київ, 2017. URL: https://stud.com.ua/172430/ekonomika/ekonomichniy_rozvitok_frantsiyi (дата звернення: 10.01.2025)
2. Заславська М. Д. Економіка Франції після Другої світової війни. Історія економіки. 2013. URL:

<https://stud.com.ua/2127/politekonomiya/ekonomik>

a_frantsiyi_drugoyi_svitovoyi_viyi (дата звернення: 10.01.2025)

3. Підоричева І. Ю. Подолання наслідків війни в Україні: уроки повоєнного відновлення Франції. Менеджмент і безпека в умовах війни: теоретичні та прикладні аспекти: матеріали наук.-практ. інтернет-конф. (м. Львів, 13.05 2022) / упоряд. В. С. Бліхар. Львів: ЛьвДУВС, 2022. С. 96-97. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4621/3/23.05-Збірник%2013.05.2022.pdf> (дата звернення: 10.01.2025)

4. План Монне-Шумана 1950 р. та його основні положення. URL: [https://studies.in.ua/idpzk-shporu/3772-plan-monne-shumana-1950-r-ta-yogoosnovn-polozhennya.html](https://studies.in.ua/idpzk-shporu/3772-plan-monne-shumana-1950-r-ta-yogo-osnovni-polozhennya.html) (дата звернення: 10.01.2025)

5. Франція: дослідження практик відновлення країн після руйнації. ГО «Інститут аналітики та адвокації», 2022. URL: <https://iaa.org.ua/wpcontent/uploads/2022/10/francziya-pdf.pdf> (дата звернення: 1.02.2025)

6. Новіков В. Післявоєнна економічна політика Південної Кореї як модель для України. Бізнес Цензор. URL: https://biz.censor.net/columns/3407377/pislyavoyenna_ekonomichna_polityka_pivdennoyi_koreyi_yak_model_dlya_ukrayiny (дата звернення: 15.01.2025)

7. Коломійцева В. І. Причини та передумови економічного зростання Південної Кореї. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/8.pdf (дата звернення: 15.01.2025)

8. Амелін А. Корея: відновлення повоєнної економіки. Український інститут майбутнього. URL: <https://uifuture.org/publications/koreyavidnovlennya-povoyennoyi-ekonomiky/> (дата звернення: 15.01.2025)

9. Дмитренко О. Як відновити країну після руйнації: досвід Південної Кореї. Полтавська Хвиля. URL: <https://poltavawave.com.ua/p/iak-vidnoviti-krayinupislia-ruinatsiyi-dosvid-pivdennoyi-koreyi-656933> (дата звернення: 15.01.2025)

10. Південна Корея: дослідження практик відновлення країн після руйнації. ГО «Інститут аналітики та адвокації», 2022. URL:<https://iaa.org.ua/wpcontent/uploads/2022/10/pivdenna-koreya.pdf>. (дата звернення: 1.02.2025)

11. Дмитренко О. Фінляндія: дослідження практик відновлення країн після руйнації. URL: <https://iaa.org.ua/en/wpcontent/uploads/sites/3/2023/06/finlyandiya-pdf.pdf> (дата звернення: 1.02.2025)

12. Економічне зростання Фінляндії: дослідження практик відновлення країн після руйнації. ГО «Інститут аналітики та адвокації», 2022. URL:<https://iaa.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/finlyandiya-pdf.pdf> (дата звернення: 1.02.2025)

13. Гриценко А.А. Національно-укорінений розвиток як основа позиціонування України у розділено-спільному світі. Розділ у колективній міжнародній монографії. Відбудова для розвитку: зарубіжний досвід та українські перспективи : міжнародна колективна монографія / [голова редколегії – д.е.н. В.В.Небрат] ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». К., 2023. 571 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Reconstructionfor-development.pdf> С. 24-34

14. Пріоритети розвитку реального сектора в умовах війни та повоєнного відновлення економіки України : аналіт. доп/ [О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, В. М. Русан та ін.]; за заг. ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2024. 104 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.03> (дата звернення: 8.02.2025)

15. Holm M. The Marshall Plan. London: Routledge, 2018. URL: <https://doi.org/10.4324/9781315690087>. (дата звернення: 10.02.2025)

16. Eichengreen B. *Economic Recovery in Post-World War II West Germany and Ukraine Today*: EconPol Forum, 2023. <https://ideas.repec.org/a/ces/epofor/v24y2023i02p30-35.html> (дата звернення: 11.02.2025)

17. Burnham P. The Political Economy of Postwar Reconstruction. London: Palgrave Macmillan UK, 1990. 228 p. URL: <https://doi.org/10.1007/978-1-349-20553-0>. (дата звернення: 10.02.2025)

18. Відбудова двадцяти: корисне для України. ГО «Інститут аналітики та адвокації», 2022. URL: <https://iaa.org.ua/wpcontent/uploads/2023/01/vidbudova20.pdf> (дата звернення: 1.02.2025)

19. Залєвська-Шишак А.Д., Шишак А.О. Стратегічні пріоритети формування та розвитку національної інноваційної системи в Україні. Розділ у колективній науковій монографії. Економічний розвиток України: концептуальні засади та інституційний вимір: монографія / за ред. чл.-кор. НАН України, д.е.н., проф. В.Д. Базилевича, д.е.н., проф. Н.І. Гражевської, д.е.н. В.В. Вірченка. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 430 с. С. 354-377.

20. Залєвська-Шишак А. Д. Інноваційний результат України в умовах глобалізації. Економічна стратегія та політика реалізації європейського вектору розвитку України: концептуальні засади, виклики та протиріччя : матеріали Всеукраїнс. наук.-практ. конф. (25 травня 2018 р., м. Київ). К.: КНУ імені Тараса Шевченка, 2018. С. 73-76. URL: http://econom.univ.kiev.ua/wpcontent/uploads/2018/05/ced_conference18_materials.pdf (дата звернення: 8.02.2025)

21. Залєвська-Шишак А.Д., Шишак А.О. Практики відкритих інновацій публічного сектору для повоєнного відновлення України. Економіка відновлення міст: зб. матеріалів Міжнар. урбан. Форуму, КНЕУ імені Вадима Гетьмана, м. Київ, 22 – 23 березня 2023 року. / За заг. ред. проф. Д. Лук'яненка. К.: КНЕУ, 2023. 410 с. С. 83-87. ISBN 978-966-926-441-1 URL: https://kneu.edu.ua/ua/fm_depts/departments_of_regional_studies_and_tourism/Conferents17/urbanforum-2023/ (дата звернення: 29.01.2025)

22. Залєвська-Шишак Анна. Практики економічного врядування для повоєнного відновлення України. Економіка. Фінанси. Бізнес. Управління, матеріали III Міжнар. економ. Форуму. Дослідницька секція «Парадигмальні

зрушення в економічній теорії» XXI ст.: (22 травня 2024 р.). Київ: Видавництво Ліра-К, 2024. 198 с. С. 126-129. URL: https://www.efbm.org/wpcontent/uploads/2024/05/Матеріали-дослідницької-секції_Парадигмальнізрушення-в-економ_теорії-XXI-ст-1.pdf (дата звернення: 29.01.2025)

23. Zalievska-Shyshak, A Borko, T., Fradynskyi, O., Oneshko, S., and Krasota, O. Prospects for Restoring the Economic Potential of Ukraine in the Post-War Period. *Economic Affairs*, Vol. 67, No. 04s, pp. 815-823, October 2022. (Scopus) URL: <http://ndpublisher.in/admin/issues/EAv67n4so.pdf> (дата звернення: 8.02.2025)

References

1. Kuznetsova, O.D. (2017), “Economic development of France”, *Istoriia ekonomiky: navchalnyi posibnyk [History of Economics: Textbook]*, Kyiv, Ukraine, available at: https://stud.com.ua/172430/ekonomika/ekonomichniy_rozvitok_frantsiyi (Accessed 10 Jan 2025).

2. Zaslavska, M.D. (2013), “The economy of France after World War II”, available at: https://stud.com.ua/2127/politekonomiya/ekonomika_frantsiyi_drugoy_i_svitovoyi_viyi (Accessed 10 Jan 2025).

3. Pidorycheva, I.Yu. (2022), “Overcoming the consequences of war in Ukraine: lessons from France's post-war recovery”, *Menedzhment i bezpeka v umovakh viiny: teoretychni ta prykladni aspekty: materialy nauk.-prakt. internet-konf. [Management and security in wartime: theoretical and applied aspects: materials of the scientific-practical internet conference]*, Lviv State University of Internal Affairs, Lviv, Ukraine, pp. 96–97, available at: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4621/3/23.05-Збірник%2013.05.2022.pdf> (Accessed 10 Jan 2025).

4. studies.in.ua (2025), “Monnet-Schuman Plan of 1950 and its main provisions”, available at: <https://studies.in.ua/idpzk-shporu/3772-plan->

monne-shumana-1950-r-ta-yogo-osnovn-polozhennya.html (Accessed 10 Jan 2025).

5. NGO “Institute of Analytics and Advocacy” (2022), “France: research on country recovery practices”, available at: <https://iaa.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/francziya-pdf.pdf> (Accessed 1 Feb 2025).

6. Novikov, V. (2025), “Post-war economic policy of South Korea as a model for Ukraine”, Business Censor, available at: https://biz.censor.net/columns/3407377/pislyavoyenna_ekonomichna_polityka_pivdennoyi_koreyi_yak_model_dlya_ukrayiny (Accessed 15 Jan 2025).

7. Kolomiitseva, V.I. (2017), “Causes and preconditions of South Korea’s economic growth”, available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/8.pdf (Accessed 15 Jan 2025).

8. Amelin, A. (2025), “Korea: post-war economic recovery”, Ukrainian Institute for the Future, available at: <https://uifuture.org/publications/koreya-vidnovlennya-povoyennoyi-ekonomiky/> (Accessed 15 Jan 2025).

9. Dmytrenko, O. (2022), “How to rebuild a country after destruction: the experience of South Korea”, Poltava Wave, available at: <https://poltavawave.com.ua/p/iak-vidnoviti-krayinu-pislia-ruinatsiyi-dosvid-pivdennoyi-koreyi-656933> (Accessed 15 Jan 2025).

10. NGO “Institute of Analytics and Advocacy” (2022), “South Korea: research on country recovery practices”, available at: <https://iaa.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/pivdenna-koreya.pdf> (Accessed 1 Feb 2025).

11. Dmytrenko, O. (2023), “Finland: research on country recovery practices”, available at: <https://iaa.org.ua/en/wp-content/uploads/sites/3/2023/06/finlyandiya-pdf.pdf> (Accessed 1 Feb 2025).

12. NGO “Institute of Analytics and Advocacy” (2022), “Economic growth of Finland: research on country recovery practices”, available at: <https://iaa.org.ua/wp-content/uploads/2022/10/finlyandiya-pdf.pdf> (Accessed 1 Feb 2025).

13. Hrytsenko, A.A. (2023), “Nationally rooted development as the basis for Ukraine’s positioning in a divided-shared world”, *Vidbudova dlia rozvytku: zarubizhnyi dosvid ta ukrainski perspektyvy: mizhnarodna kolektyvna monohrafiia* [Reconstruction for Development: Foreign Experience and Ukrainian Perspectives: International Collective Monograph], National Academy of Sciences of Ukraine, Institute of Economics and Forecasting, Kyiv, Ukraine, pp. 24–34, available at: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Reconstruction-for-development.pdf> (Accessed 1 Feb 2025).

14. Sobkevych, O.V., Shevchenko, A.V. and Rusan, V.M. (2024), *Priorytety rozvytku realnoho sektora v umovakh viiny ta povoiennoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy: analit. dop.* [Priorities for the development of the real sector in wartime and post-war economic recovery of Ukraine: analytical report], National Institute for Strategic Studies, Kyiv, Ukraine, available at: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2024.03> (Accessed 8 Feb 2025).

15. Holm, M. (2018), *The Marshall Plan*, Routledge, London, UK. <https://doi.org/10.4324/9781315690087>.

16. Eichengreen, B. (2023), “Economic Recovery in Post-World War II West Germany and Ukraine Today: EconPol Forum”, available at: <https://ideas.repec.org/a/ces/epofor/v24y2023i02p30-35.html> (Accessed 11 Feb 2025)

17. Burnham, P. (1990), *The Political Economy of Postwar Reconstruction*, Palgrave Macmillan, London, UK. <https://doi.org/10.1007/978-1-349-20553-0>.

18. NGO “Institute of Analytics and Advocacy” (2022), “Rebuilding the Twenty: useful for Ukraine”, available at: <https://iaa.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/vidbudova20.pdf> (Accessed 1 Feb 2025).

19. Zalevska-Shyshak, A.D. and Shyshak, A.O. (2022), “Strategic priorities for the formation and development of the national innovation system in Ukraine”, *Ekonomichniy rozvytok Ukrainy: kontseptualni zasady ta instytutsiyni vymir: monohrafiia* [Economic Development of Ukraine: Conceptual Foundations and Institutional Dimension: Monograph], Lira-K Publishing House, Kyiv, Ukraine, pp. 354–377.

20. Zalevska-Shyshak, A.D. (2018), “Ukraine's innovation result in globalization conditions”, *Ekonomichna stratehiia ta polityka realizatsii yevropeiskoho vektoru rozvytku Ukrainy: kontseptualni zasady, vyklyky ta protyrichchia: materialy Vseukrainskoi nauk.-prakt. konf.* [Economic strategy and policy of implementing the European vector of Ukraine's development: conceptual foundations, challenges, and contradictions: materials of the All-Ukrainian scientific-practical conference], Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine, 25 May, pp. 73–76, available at: http://econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2018/05/ced_conference18_materials.pdf (Accessed 8 Feb 2025).

21. Zalevska-Shyshak, A.D. and Shyshak, A.O. (2023), “Open innovation practices in the public sector for Ukraine's post-war recovery”, *Ekonomika vidnovlennia mist: zb. materialiv Mizhnar. urban. Forum*, [Economics of city recovery: materials of the International Urban Forum], Vadym Hetman Kyiv National Economic University, Kyiv, Ukraine, 22–23 March, pp. 83–87, available at: https://kneu.edu.ua/ua/fm_depts/department_of_regional_studies_and_tourism/Conferents17/urbanforum-2023/ (Accessed 29 Jan 2025).

22. Zalevska-Shyshak, A. (2024), “Economic governance practices for Ukraine's post-war recovery”, *Ekonomika. Finansy. Biznes. Upravlinnia: materialy III Mizhnar. ekonom. Forum. Doslidnytska sektsiia “Paradigmalni zrushennia v ekonomichnii teorii XXI st.”* [Economy. Finance. Business. Management: materials of the III International Economic Forum. Research section “Paradigmatic shifts in economic theory of the 21st century”], Lira-K Publishing House, Kyiv, Ukraine, 22 May, pp. 126–129, available at: https://www.efbm.org/wp-content/uploads/2024/05/Матеріали-дослідницької-секції_Парадигмальні-зрушення-в-економ_теорії-XXI-ст-1.pdf (Accessed 29 Jan 2025).

23. Zalevska-Shyshak, A., Borko, T., Fradynskyi, O., Oneshko, S., and Krasota, O. (2022), “Prospects for restoring the economic potential of Ukraine in the post-war period”, *Economic Affairs*, vol. 67, no. 04s, pp. 815–823, October, available at: <http://ndpublisher.in/admin/issues/EAv67n4so.pdf> (Accessed 8 Feb 2025).

Стаття надійшла до редакції 31.03.2025 р.